

Egy nyugdíjas hadmérnök asszociációi

Az idei esztendő első külpolitikai eseményei között kettő is volt, amelyek jelentősen befolyásolhatják a közeljövő magyar katonapolitikájának alakulását. Az első érintette hazánkat: február 25-én a Varsói Szerződés honvédelmi és külügyminiszterei Budapesten aláírták az Egyesített Fegyveres Erők megszüntetésére és a katonai szervezet felszámolására vonatkozó egyezményt. A második hatása közvetett - 1991. február 28-án reggel Bush elnök bejelentette: Kuvait felszabadítása befejeződött.

Egyik esemény sem volt váratlan. A Varsói Szerződés Egyesített Fegyveres Erőit már jó ideje inkább csak a NATO-val folytatott leszerelési tárgyalások, és a szovjet csapatok kivonulásának koordinálása tartotta össze. A szárazföldi offenzíva késése, pedig az Öböl-háború híreit is majdnem kiszorította az újságok címlapjáról.

A közelmúltban viszont egy olyan belpolitikai hírt olvashattunk, amely *ismét aktuálissá tette mindkét eseményt*: a kormány benyújtotta a parlament illetékes bizottságának a Magyar Köztársaság új védelmi koncepcióját.

Igaz, az országgyűlés zsúfolt programja miatt nehéz megjósolni, mikor kerül sor ennek elfogadására, ám az bizonyos, hogy a koncepció bármely formában történő elfogadása után a szakértőknek a katonai és technikai megoldások egész sorát kell kidolgozniuk, amelyek meghatározóak lesznek az új Magyar Honvédség kialakításában. E munka során pedig *nem szabad figyelmen kívül hagyni* sem az Egyesített Fegyveres Erőkből való kiválás, sem az Öböl-háború tanulságait.

Az Öböl-háborút a politikai és katonai szakértők még évekig fogják elemezni és értékelni. Egy dolog azonban már ma is világos. Ez a háború nem csupán egy a II. világháború óta a világ különböző térségeiben lezajlott sok helyi háború sorában. Ugyanis *ez már a XXI. század háborúinak főpróbája volt* - amennyiben akkor lesz még háború. S ha ez ízelítő volt a huszonegyedik századból, akkor a Magyar Köztársaság új védelmi koncepciójának kidolgozásakor - különösen annak napirenden levő katonai-technikai oldalának megalapozásánál - az Öböl-háború tanulságait már most figyelembe kell venni.

Az elmúlt év december 28-án, a Reggeli Pesti Hírlapban megjelent levélben hívtam fel *dr. Für Lajos honvédelmi miniszter* figyelmét a magyar légvédelmi rendszer problémáira. Válaszlevélben biztosított arról, hogy a megoldás keresésében és megvalósításában számít az ismereteimre (RPH, 1991. január 19.). Mivel február elseje óta nyugállományban vagyok, ezúton *szívesen néhány gondolatommal hozzájárulni* a katonai szakértők és az Országgyűlés Honvédelmi Bizottságának e témákkal kapcsolatos munkájához.

MIT ÉR AZ EGYSÉGES FEGYVERZET

Az új magyar védelmi koncepció kidolgozása során mindenekelőtt *azzal a tévhitel kell szembenézni*, amely az egyik fő érv volt a Varsói Szerződés Egyesített Fegyveres Erőiben való részvételünk előnyeinek igazolására. Eszerint a VSZ-országok hadseregeinek egységes fegyverzete óriási előnyt jelent a NATO-államok heterogén fegyverzetével szemben egy koalíciós méretű háború esetén. Emellett a tagállamok hadseregeinek felszereléseit a KGST keretében folyó nemzetközi munkamegosztással gazdaságosabban lehet fejleszteni és gyártani. Ám ennek *az önmagában jól csengő érvnek apró szépséghibája* volt. Az egyik katonai-technikai jellegű, amely abban mutatkozott meg, hogy *fegyverzet alatt csak magukat a fegyvereket, azok szállító és célbajuttató eszközeit, valamint a vezetés híradó és automatizálási eszközeit értették*. E tekintetben az „egységes fegyverzet” kifejezés többé-kevésbé igaz is volt. A Varsói Szerződés tagállamainak hadseregeiben többnyire azonos típusúak a szovjet gyártmányú, vagy zömmel szovjet licenz alapján gyártott harckocsik, repülőgépek, tüzfegyverek és híradóeszközök, valamint a légvédelem automatizált vezetési rendszereinek eszközei is. A szakemberek egy része előtt azonban már *régen világossá vált*, az Öböl-háború után, pedig egyértelmű lett, hogy *elsősorban nem az eszközöknek, hanem az általuk alkotott rendszereknek kell egységessé válniuk*.

A kulcsszó itt egy amerikai rövidítés - C³I. Vagy ahogyan nyugati katonai szakzsargonban elterjedt: C³I. Ez az angol Command, Control, Communication, Intelligence - vezetés, irányítás, híradás, felderítés - szavak rövidítéséből származik, és ez azt jelenti, hogy *ezeknek a funkcióknak a megvalósítása kapcsolja össze egységes rendszerré a csapatok erőit és eszközeit*. S hogy ez miként működik egy korszerű fegyveres küzdelemben, azt a koalíciós csapatok tevékenysége alapján ítélni lehet meg. Arra pedig, hogyan működne nálunk, a lényegében hasonló eszközökkel rendelkező és szervezésű iraki hadsereg példájából következtethetünk.

Kezdjük *a felderítéssel*, hiszen a valóságban is minden katonai műveletnek ezzel kell kezdődnie. A televízió jóvoltából mindenki láthatta, hogy milyen műholdakra szerelt kamerákkal készült fényképfelvételek alapján határozták meg a célpontokat a támadó repülőgépek számára. Ezt *Szaddam Húszéim* is láthatta, mivel állítólag még a szövetségesek támadásának megkezdése előtt bemutatták neki azokat a műholdfelvételeket, amelyek az ő napi mozgását közvetítették. Talán még emlékszünk arra is - de az irakiak biztosan -, hogy az Iránnal folytatott háború idején *az amerikaiak műholdfelvételek alapján tájékoztatták* az iraki hadvezetést az iráni csapatmozgásokról. A műholdak azonban nem csak „látanak”, de „hallanak” is. A földi és repülőgép-fedélzeti rádió-felderítő eszközök mellett műholdakra szerelt antennákkal is fogták az iraki csapatok között folyó rádióforgalmat, és nagy teljesítményű számítógépekkel fejtették meg a rejtjelezett közleményeket.

A szövetséges csapatok gyors sikereinek második fontos kulcsszava a híradás. Ennek is két oldala volt. Az egyik a szövetségesek saját híradó rendszereinek megbízhatósága, a másik az iraki hadsereg híradásának megbénítása. Az amerikaiak híradórendszereit a legkorszerűbb, úgynevezett *frekvencia-ugratásos rádiók* alkotják, amelyek mind az adó-, mind a vevőoldalon egyidőben, olyan gyorsan váltogatják frekvenciájukat, hogy azok gyakorlatilag nem zavarhatók. Emellett

igen elterjedten alkalmazzák a műholdas, számítógép-vezérlésű - úgynevezett csomagkapcsolt - rádiókapcsolatokat is a nagy távolságú híradásban. Olvashattunk a sajtóban egy olyan integrált híradó rendszerről, amely a szövetséges csapatok több ezer rádióállomását kapcsolta össze egységes rendszerbe. Az iraki hadsereg híradórendszereiről kevés információ áll rendelkezésre, de az tény, hogy a szövetséges támadás megkezdésekor a légvédelmi rendszert még csak riasztani sem tudták, ami annak elavultságára, zavarhatóságára és dezinformálhatóságára utal.

Ami pedig az irányítást illeti, a szövetséges légierő repülőeszközeinek nagy pontosságú célra vezetését az úgynevezett AWACS automatizált légi vezetési pontokból biztosították. A rombolóeszközök, a bombák és a rakéták jelentős része intelligens - például a kijelölt objektumot televíziós kép alapján felismerő - önrávezető fejjel, vagy infravörös-, rádió-, illetve lézervezérlő rendszerrel rendelkezik.

Az iraki hadsereg esetében a repülőgépek földi radarirányítás alapján közelítenék meg a célokat, de az irányító radarok az intenzív zavarás - katonai szaknyelven szólva, a rádióelektronikai csapás - miatt használhatatlanok voltak. *Ha egy repülőgép nem jut el a cél közelébe, akkor rendelkezhet bármilyen rombolóeszkővel, feladatát nem képes végrehajtani.* Ezt példázza a falklandi háborúban oly sikeres hajó-elleni francia EXOCET-rakéták hordozó-repülőgépeinek esete, s valószínűleg ezért menekültek(?) az iraki légierő repülőgépei Iránba a légi háború kellős közepén.

Végül a csapatok vezetése a szövetségesek oldalán szilárd, megbízható és kellően rugalmas volt, amit a többnemzetiségű légierő és a legkülönbözőbb fegyverzetű és szervezetű amerikai, angol, francia, arab szárazföldi és tengerészgyalogos csapatok összehangolt, eredményes tevékenysége és igen alacsony vesztesége bizonyít.

Az „egységes fegyverzet” tételének másik szépséghibája gazdasági jellegű. Addig igaz a tétel, hogy a nemzetközi munkamegosztás gazdaságosabb gyártási sorozatnagyságot tesz lehetővé. A probléma azonban már az eszközök és rendszerek fejlesztésében megmutatkozott. Egyrészt, az egyes tagállamok részére gyártásra átadott szovjet fegyverlicenzek döntő többsége enyhén szólva nem jelentette a haditechnika csúcseit, különösen nem a velük átvett gyártási technológia tekintetében. Ennek köszönhető, hogy a magyar haditechnikai ipar képtelen volt átállni polgári gyártásra a katonai megrendelések megfogyatkozása, illetve megszűnése után. Ami pedig a többi tagállam által kifejlesztett kisebb jelentőségű haditechnikai eszközöket illeti, azokat az Egyesített Fegyveres Erők nagy apparátussal működő, úgynevezett Technikai Testülete általában felvette ugyan az egységes fegyverzeti rendszerbe, de szovjet megrendelés hiányában ezek gazdaságos sorozatnagyságú gyártására, s ezzel a fejlesztési költségek megtérülésére nemigen lehetne hazai példát találni.

TANULSÁG VAN, PÉNZ NINCS

Természetesen az Öböl-háborúnak és a Varsói Szerződés Egyesített Fegyveres Erői felszámolásának még igen sok elemezni való tanulsága van. Azt például már ma is meg lehet állapítani, hogy *több fogalom, amelyet néhány hónapja még egyértelműnek hittünk, az Öböl-háború után egészen más tartalmat nyer.*

Szinte minden hadsereg harcszabályzatában szerepel a tétel: a támadó félnek legalább 3-szoros túlerővel kell rendelkeznie ahhoz, hogy a siker reményében vegye fel a harcot a védelemre berendezkedett ellenséggel. Az Irak elleni koalíció csapatainak létszáma és harckocsijainak mennyisége nem érte el az iraki hadseregét, csupán a repülőgépek darabszáma tekintetében volt meg a szabályzatnak megfelelő túlerő, a szövetségesek mégis megindították a háborút - és győztek. A legfontosabb tanulság tehát az, hogy *ma már nem a mennyiségi, hanem a minőségi tényezőknek van döntő szerepe a háborúk kimenetelének alakulásában.* Csakhogy a minőséghez pénz kell. De elegendő-e csupán a pénz? S itt van az Öböl-háború egyik legérdekesebb kérdőjele. Hiszen Kuvaitnak volt pénze...

Mert mi kell a háborúhoz? Montecuccoli óta már minden gyerek fűjja: pénz, pénz, pénz. Ez így is van. De akkor Kuvait vajon miért nem készült fel a háborúra? Miért nem védekezett az iraki agresszió idején? Az egy főre jutó 9000 dolláros nemzeti össztermékből telt volna a háború előtti 20 ezres hadseregnél erősebbre is. Hiszen a „mellette álló” Iraknak a fejenkénti 1700 dollárból 1 milliós seregre futotta. Igaz, ennek költségeihez maga Kuvait is jelentős mértékben hozzájárult az Irán elleni háború idején.

Amennyiben a kuvaiti hadsereg legalább néhány napig, esetleg egy-két hétig tartotta volna magát, a nemzetközi közösség gyorsabban és hatékonyabban tudott volna közbelépni. Hiszen néhány nappal Kuvait lerohanása után már jelentős erőket küldtek a térségbe az amerikaiak, s *egy felvétel, harcban álló hadsereget sokkal kisebb erővel meg lehetett volna állítani,* mint a Kuvaitban védelemre berendezkedett, jól beásott iraki csoportokat kiűzni. A végső mérleg megvonása még hátravan, s ez nem a mi dolgunk. Ám ennek a ténynek is van bizonyos üzenete számunkra: **egy kis országnak csak akkor tud a nemzetközi közösség hatékonyan segíteni, ha maga is minden tőle telhetőt megtesz a saját biztonsága érdekében.** Márpedig a Varsói Szerződés Egyesített Fegyveres Erőinek megszűnésével mi szintén erre próbáljuk alapozni biztonságunkat.

Természetesen a mi viszonyainkat nem lehet a közel-keletiekhez hasonlítani, és politikai analógiákat sem szabad keresni, hiszen az egy másfajta világ. Azonban *mielőtt valójában hozzákezdünk az új védelmi koncepció alapján a Magyar Honvédség átalakításához, feltétlenül számba kell vennünk az Öböl-háborúban mások által felhalmozott tanulságokat és a Varsói Szerződés Egyesített Fegyveres Erőinek kötelékében eltöltött évek alatt saját magunk által megszerzett tapasztalatokat.*

Dr. Seres György nyugállományú mérnök alezredes, egyetemi docens, a hadtudomány kandidátusa